

*... Ти кажеш, не було голодомору?
І не було голодного села?...*

Година скорботи

Підготувала:
класний керівник 5-Г класу,
Дерев'янка Ю.О.

Мета:

знайомлячи учнів з жахливими фактами геноциду окупаційної влади проти українського народу, викликаючи жаль, співчуття, обурення і ненависть до катів, поглиблювати розуміння цінності свободи й незалежності України, а також особистої критичності кожного громадянина до її закріплення і зміцнення, щоб ніколи не повторилися репресії, голодомори, нехтування правами людини.

Оформлення:

на столі, застеленому скатертиною, букет із пшеничного (житнього) колосся, хлібина, засвічена свічка; виставка книг, інших матеріалів про голодомори в Україні.

Попереднє завдання учням:

розпитати в людей, які жили в 20-40 роки ХХ ст., що вони знають про голодомори. Якщо є така можливість, запросити живих свідків нечуваної трагедії. Класному керівнику — тактовно з'ясувати, про що розповідатиме запрошений гість.

Хід заходу**I. Голодомор мовою фактів**

Учитель:

1932 – й. 1933 –й. Голод. Жах. Дике безправ'я. Найродючіша у світі земля густо вкрита мерцями. По зчорнілих від мук селах шастають з наганами агенти політуправління. Вони ж інструктори, розпорядники, судді, вбивці. Трагедія 1932 – 1933 років – злочин влади проти власного народу. За механізмом творення і страхітливими наслідками його слід занести до книги трагічних дат в історії людства. В Україні штучний голод виморив від 8 до 11 мільйонів людей – точної кількості не визначено і сьогодні. Моторошний парадокс: вмирили на родючих чорноземах, на безмежних ланах і полях, всіяних житом і пшеницею, на дбайливо доглянутих городах з рясним врожаєм. Чому вмирили? Бо в людей забрали все. Все до останнього колоска, до останньої зернини. Це було не стихійне лихо, а зумисне підготовлений голодомор 1932 – 1933 років.

Складовими політики Голодомору були:

1. Насильне вилучення всіх продовольчих припасів:

- липень 1932 р. – влада ухвалила завідомо нереальні до виконання плани хлібозаготівель;
- серпень 1932 р. – прийнято т.зв. закон *«про п'ять колосків»*, за яким засуджували навіть дітей, які збирали колоски пшениці на полях;
- листопад 1932 р. – запроваджено натуральні штрафи, що означало вилучення всіх харчів у селян;
- грудень 1932 р. – примусово вивезено із колгоспів усі фонди, в тому числі і насінневі.

2. Блокада мешканців окремих територій та всієї України:

- листопад 1932 р. – в Україні запроваджується система голодних гетто – *«чорних дощок»*. Занесення на «чорні дошки» колгоспів, сіл і цілих районів означало їх повну ізоляцію, вилучення всього продовольства,

заборону ввезення будь-яких товарів та інші жорстокі репресії, що були рівнозначним смертному вироку їх мешканцям. Всього на «чорну дошку» було занесено до третини сіл України;

- січень 1993 р. – забороняється виїзд за межі України – «за хлібом».

У той час, як від голоду умирали мільйони українців, влада продовжувала вивозити зерно за кордон. Також в Україні у той час на повну потужність працювали спиртзаводи, які переробляли зерно на горілку, що йшла на експорт.

Сталін, говорячи про підсумки I п'ятирічки, заявив : *«Ми, безперечно досягли того, що матеріальне становище робітників і селян поліпшується з року в рік. У цьому можуть сумніватися хіба що тільки заперкі вороги радянської влади»*. А після такої заяви ніхто не міг висловлювати іншу точку зору. *«Немає страшнішої смерті, ніж повільна смерть від голоду»*. А так вмирала майже вся Україна.

Учениця зачитує вірш Дмитра Білоуса «Ти кажеш не було голодомору?»

*Ти кажеш, не було голодомору?
І не було голодного села?
А бачив ти в селі пусту комору,
З якої зерно вимели дотла?*

*Як навіть вариво виймали з печі
І забирали прямо із горшків,
Окрайці виривали з рук малечі
І з торбинок нужденних стариків?*

*Ти кажеш, не було голодомору?
Чому ж тоді, як був і урожай,
Усе суціль викачували з двору,
Греби, нічого людям не лишай!*

*Хто ж села, вимерлі на Україні,
Російським людом поспіль заселяв?
Хто? На чиєму це лежить сумлінні?
Імперський молох світ нам затуляв!*

3

*Я бачив сам у ту зловісну нору
І пухлих, і померлих на шляхах,
І досі ще стоять мені в очах..
Я кажеш – не було голодомору!*

Учитель:

Не дай Бог навіть ворогові вмирати такою смертю. Помянімо невинно убієнних, вшануймо хвилиною мовчання жертви сталінського злочинного голодомору.

Усі встають. Хвилина мовчання.

II. Чому голодомор є геноцидом?

Учитель:

Що таке геноцид?

Чому голодомор є геноцидом? (відповіді учнів)

Учитель:

Голод був спрямований на українське селянство для придушення національного опору. У результаті зумисних дій влади голодна смерть щодня забирала тисячі невинних життів. Особливо великою була смертність серед дітей. У вересні 1933 року за шкільні парти не сіло близько двох третин учнів. Зрештою влада заборонила реєструвати смертність від голоду та приховувала Голодомор від світової громадськості.

Голод не був наслідком засухи чи неврожаю, а став результатом цілеспрямованої політики комуністичного режиму. Шляхом тотального вилучення харчів, блокади сіл і цілих районів, заборони виїзду за межі голодуючої України, репресій незгодних сталінський режим створив для українців умови, несумісні з життям.

Такі дії влади є злочином проти людяності і відповідають визначенню геноциду у Конвенції ООН від 9 грудня 1948 року. На цій основі 28 листопада за ініціативи колишнього Президента України Віктора Ющенка Верховна Рада прийняла Закон «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні», яким Голодомор визнано геноцидом Українського народу.

Послухаймо спогади людей, яким вдалося вижити в ті жахливі часи.

III. Слухання спогадів (читають підготовлені учні).

1. Нитилін зі Львова, 1920 р.н. (Прізвища не вказано).

Пишу вам у надії, що знадобиться те, що пам'ятаю, що пережила, переболіла душею...

Ми з мамою жили в її рідному селі Маячка Нехворощанського району (тепер Новосанжарського)...

Весною 33-го голод почався повальний. Коні падали на дорогах (я носила їм воду, може, підведуться!) Та де там! Налітали голодні люди з сокирами, і від нещасної скотини лишався тільки вологий слід. Мама порадила мені піти у колгоспні дитячі ясла, може, приймуть. Дітей до року там підгодовують: суп з макухи, іноді пекли деруни з картоплі. Пішла.

Прийняли санітаркою. Відверто кажучи, була звичайною прибиральницею — возила мертвих дітей на цвинтар. Коли тобі тринадцять, тобою завжди розпоряджаються старші. Сама я б не взялася за цю справу. Але старша няня, якій теж було лише сімнадцять, складала холодні кісточку дітей на тачку, і ми удвох везли ховати. Запам'ятався кінець

травня ... Сонечко, вітерець віє! Вирішили навідатись до Прудивусів — там була дівчинка шести років, сьогодні не прийшла до ясел. Зайшли в хату — всі мертві. Наша дівчинка лежить, витяглась свічечкою, рученята складені, як годиться, личко ясне, високе ...

Не взяли дівчинку на тачку, закопали біля хати.

На цвинтарі, біля церкви, велика яма ... Першим кинули маленького хлопчика: вийшло у мене якось невдало — і няня, яка мала більший досвід, облаяла мене — і лише тоді я прийшла до тями. Щось ворухнулось у грудях ...

Наступного дня прийшла мати того хлопця, котрого я так невдало кинула в яму, спитала:

— Поховали окремо?

— Окремо, — відповіла я.

Пам'ятаю про свій вчинок і ніколи не забуду.

2. Коденко Я. Г., 1915 р. н., м. Козельськ Калузької обл.

В 32-м я учився в Днепропетровському мукомольному технікумі. Учитись було трудно, голодно. Коли пришла телеграмма, що умерла мама, поїхав на похорони.

Дед Иван, отец, дядя Гнат — все были пухлые. Однажды я незаметно заснул на весеннем солнышке. Меня признали за мертвого, и похоронная бригада привезла меня на кладбище и сбросила в яму.

"Гляди, — сказав один из могильщиков, — это же Коденко! Студент! И, кажется, живой!"

Вытащили, привезли к себе домой, накормили кулешом с ложечки, приговаривая, чтобы кишки не полопались. Через неделю ... ожил — поїхав доучиваться. Мои родственники все вымерли.

3. Кармазін Н. П., смт. Кагарлик Київської обл.

Ми з дружиною вчителювали у селі Шандра — це у Миронівському районі. Поряд з нами жили люди щедрі, працьовиті, культурні. Мало не в кожній хаті був якийсь музичний інструмент: балалайка, гітара, мандоліна, бандура, гармошка і навіть скрипка. У вільний час люди сходилися, грали, розважались музикою.

Аж ось восени 32-го на трудові не дали нічого. Перед новорічними святами люди вже перетрушували скірти соломи, щоб здобути хоч горщик зерняток, недогризених мишами. Навесні смертність почалася страшенна! Вмирили не тільки в хатах, на печі... Йде людина за плугом, упала в борозну — там і знайшла собі могилу.

Труп збирали хурою. Жбурляли вздовж, уперек, туди рука, туди нога! Біля криниці повозку перевертали ... Увечері сюди підганяли волів і вже волами трупи звозили до загальної могили.

4. Огданська Любов Василівна, радгосп "Україна" Старобільського р-ну Луганської обл.

Бабусина хата стояла на горбочку, біля самої дороги, тому всі нещасні люди йшли повз нас, часто падаючи біля воріт — раді, що дорога скінчилася і вони прибули до якоїсь оселі.

Сиділи, лежали, розслаблялися ...

Вранці дехто з них був уже холодний. Бабуся клала на рядно померлого і цупком тягла до цвинтаря — добре, що він був поряд. Коли вже зовсім не стало сил, останню жіночку прикрила землею біля самої дороги. Старі люди й зараз, простуючи мимо тієї могили, вклоняються, хрестяться.

І мені здається, що люди кладуть хрести і поклони не тій жіночці, що під хрестом, а тій страшній годині, яка накрила народ своїм чорним крилом.

Одного разу вийшла бабуся, як завжди ... На призьбі побачила довжелезного, дуже худого чоловіка. Лежить ще живий.

— О Боже! Чоловіче, ти такий великий! Як я з тобою впораюся? Не вистачить сил дотягти до цвинтаря!..

— Я так довго ніс свої кісточки до рідного порога, а ви мене, мамо, й не признали! Я син ваш, Іван ...

Не вдалося їй врятувати цю свою велику дитину. Помер через три дні. "Якби молочка хоч криночку, може, й врятувала б", — говорила моя бабуся, витираючи гарячі очі, в яких уже давно не було сліз, а вона терла, бо їй здавалося, що вони є.

5. Трофименко Тамара Костянтинівна, м. Тбілісі.

Весною ми почали замість хліба їсти картоплю, яку тримали на насіння: "очки" вирізали й заривали в землю. В школі нам давали мисочку (один чернак) супу. Стояли з тими мисочками в черзі. Поки черга до котла дійде, двойко учнів попадали і вже не піднімалися.

Учитель П. Д. Хмельницький писав на дошці, повернувся до класу і спитав, чи нема, бува, у когось чого з'їсти. Один учитель дав іншому два зернятка кукурудзи. Поки він писав на дошці, учні лежали на партах. Під кінець уроку померла Ніна Кривда. Ще через тиждень її сестра наїлася дохлої конини. Прийшла прощатися — її забирали до лікарні на дослідження. Знайдуть сап — розстріляють.

Сапу не знайшли, але через місяць вона померла з голоду.

...Із сусіднього села прибігло хлоп'я, тремтить ... Його братик помер, а мама, замість того, щоб поховати, зварила його. Сьогодні її |>шці бігала з ножем за ним!

6. Гилко С. М., 1920 р. н., с. Саханське Одеської обл.

Мій батько вже не міг ходити ...

Рацки доліз до колгоспного свинарника, щось дістав із свинячого корита. А тут з'явився голова колгоспу Павло Мусієнко! Угледівши "зłodія", почав його бити носяками, успідками з усієї сили.

В селі багато було сиріт, адже першими гинули батьки. Ніхто за ними не доглядав, нікому вони не були потрібні — тинялися по селу, старцювали, крали, якщо було що вкрати; спали в хлівах та конюшнях, пригорнувшись до теплої скотини.

Різдво завжди малюки чекають, як Бога. А того року не ходили і колядками: дітей заманювали до хат, а там забивали на м'ясо.

7. Овчар Н. Д., 1923 р. н., с. Медведева Тюменської обл.

Мой отец и старшие братья были отличными специалистами: папа столяр, брат Федор — кузнец, брат Федот — сапожник. Мама управлялась с хозяйством. Сестра и я — ходили в школу.

Активисты и сельские учителя организовали поход школьников по дворам с плакатами. Мы несли их и по команде старших что есть мочи орали: "Не сдаешь зерно государству — ты заклятый враг!"

Для "бухсиров" излишками было все, что имелось съестного в хозяйстве. Самое тяжелое время — с марта и до лета. Много людей умерло.

Тогда же умерли отец, мама, брат. Целиком или наполовину вымерли соседские семьи: Науменко — все, Малье — все, Лапки — все, Куземы — половина, Булахи — умерли все дети.

При ясном сознании, в муках умирал украинский народ. При школе была организована бригада из подростков. Дали лошадь, телегу с бочкой, указали поле, где промышляют сусликов ... Они-то и спасли нас. Было это на Полтавщине.

8. Шубенко Надія Іванівна, 1926 р. н., м. Дніпропетровськ.

Під час голоду ми жили в с. Озерна на Полтавщині. У батьків нас було шестеро: четверо хлопчиків і двійко дівчат ...

Тата призначили в комісію розкуркулення. Та коли він побачив, що розкуркулюють таких самих, як він, бідняків, — відмовився ...

Поді комісія прийшла до нас. Усе забрали ... Мама на колінах молила, щоб хоч буряки залишили, бо шестеро ж дітей! Все забрали до останнього хвостика.... Хлопчики стали швидко спадати тілом, пухнути ... Першим — трирічний Гриша. Він так спух, аж блищав! Все просив: "Мамо, дай хлібця!" Помер ... За ним не стало мого напарника Василька — ми близнята були. А наш Петя — вже в другий клас ходив — помер останнім, було вже тепло, ходили қалачики їсти ... Пам'ятаю, у Петі був буквар, а в ньому — така картинка: Сталін тримає дівчинку на руках, а внизу підпис: "Сталін взяв на руки Нелю і згадав про всіх щасливих дітей!"

А них щасливих дітей щодня вивозили на кладовище і кидали в ями, мов дохлих собак!

Учитель:

Ці спогади — з книги М. П. Лактіонова-Стезенка "Смак трави".

Кінорежисер Лактіонов-Стезенко у 1989 р. створив фільм "Тридцять третій", в якому розказав про страшне горе, що випало на долю українського народу. В пошуках матеріалів режисер звертався до архівів газет і побачив, як скупо згадувала про цю біду наша кінохроніка і наша преса. І тоді він звернувся до живих очевидців, тих, кому є що розказати про голод 1933 року, просив присилати листи, фотографії, інші документи.

З того потоку листів і народилась книга "Смак трави". Свідчення очевидців у ній підтверджуються великою кількістю документів, вилучених останнім часом зі схронів КДБ. Вона містить понад 380 сторінок, складається з листів, кожний з яких написаний кров'ю серця. Деякі з них ви почули.

А ось розповідь працівника залізниці, гальмувальника:

"Я бачив, як батьки спеціально кидали своїх дітей до пасажирських поїздів, які їдуть на Росію, бо там хліб є, може, їх хтось підбере, вигодує і хоч їхнє життя врятує. Бо сидять, сидять на станції, а їхати ніде вже не можуть, бо спухлі й без грошей, то хоч дітей урятують від смерті ...

Деся під Харковом понасходилося стільки людей на одній станції, що їх возили, возили машиною далеко в степ, а вони, як із мішка, сипались й знову наповнювали перони, їх аж ніяк не пускали на ті поїзди, які їхали на Росію. Поді хтось додумався й намовив люд порозсідатися по рейках перед поїздом. Поїзд затримали довгенько, а їх не могли порозтягати від рейок, бо станційних службовців було обмаль. Поді якийсь "великий начальник" ускочив у кабіну машиніста і, пригрозивши наганом, наказав рушати по людях. Машиніст довго не хотів і просився, але "великий начальник" ... приставив до скроні дуло нагана, і той, заплющивши очі, рушив чхаючого паровика по бідних голодних і розпухлих хліборобах.

Я був тоді кочегаром на тому паровикові, і від того часу попросився на гальма, бо боюся, не дай Боже, ще раз таке видовисьько побачити, і тоді — або на себе руки накладу, або радше когось своїми руками задавлю".

IV. Якщо є запрошені очевидці тих горезвісних подій, учитель дає їм слово для виступів.

V. Заключне слово вчителя

Звучить «Реквієм» В.-А. Моцарта.

Тернистий, вимощений кістками, политий кров'ю і потом шлях України до незалежності. Чи не найбільше жертв серед усіх народів зазнали ми у ХХ столітті. І протягом багатьох років нам дозволялося згадувати лише тих, хто загинув за встановлення чи утвердження радянської влади. Водночас заборонялося пам'ятати про тих, хто поліг за українську державність. Під великою заборонаю була і пам'ять про голодомор, а тим паче про багатомільйонні жертви.

Дехто й нині вважає, що не варто розповідати про це молодому поколінню. Мовляв, не зрозуміють, не повірять, та й навіщо травмувати юні душі тим, що давно минуло. Так, на щастя, минуло.

Але ще живуть не тільки свідки, а й організатори голодоморів чи сліпі виконавці їхньої волі. Ті, звичайно, воліють не згадувати, як їхніми руками людей винищували голодною смертю. Не хочуть кидати тінь на своїх нащадків, яких виховали або малоросами, або українофобами. Але ми не маємо права забути. Не маємо права як християни. Повинні поминати безневинно замордованих і молитись за їхні душі. Не маємо права як громадяни. Бо рвуться до влади над українським народом приховані й відверті вороги його.

Нині доля Батьківщини в руках ваших батьків, завтра — у ваших. І щоб ніколи не повторилися трагедії народу, треба, щоб ваші руки були міцними, надійними, голови — світлими, а серця — благородними. Щоб знали, яким кривавим був шлях до свободи, й дорожили нею.

Із настанням темряви 24 листопада запалимо та поставимо на підвіконня свічку. Цей вогник символізуватиме нашу скорботу і пам'ять про мільйони загублених життів співвітчизників:

Це – знак нашої пам'яті.

Це – святий вогник, який зігріває душі загиблих.

Це – світло очищення задля нашого майбутнього.

Ми живемо. Живе наш народ. І так буде завжди...

Дай, Боже, щоб пам'ять про голод залишалася тільки пам'яттю, застерігаючи нас від помилок, за які розплачується народ.

